

т/с
27

№ 93
С. і. і.

Возза олөм.

Ноль торја драма.

(Накануне).

Коміон лөвөдіс А. Чусова.

1924 зо.
Номі ыга лезан ін.
Сыктывдін кар.

19352.

Ворсыејас.

^{погіт}
Логинова Маша — пабрыкын ужалыс ныв, 20 ар.

Борина А.
Бришова З.

¹⁹³⁰⁷
Бришова Порыс нывбаба — сылөн мамыс, ар 48.

Ильинина
Григорьев В.И.

Губина Павел — Машалён вокыс, 22 ар.

^{К.М.}
Красная Асымер — сылөн јортыс, ар 21.

Короб В.

^{сейдетас}
Кураев Мікулај — Машалён дадыс, ар 40.

Кашини А.В.
Бришова З.

^{анчурин}
Матрена — сылөн гөтыр, ар 40.

^{н.и.}
Сивков Закар — 25 арөса

Матвеев А. М. Всева
Бришова З.

Нарпо — 22 ар.

Акавов — 33 ар.

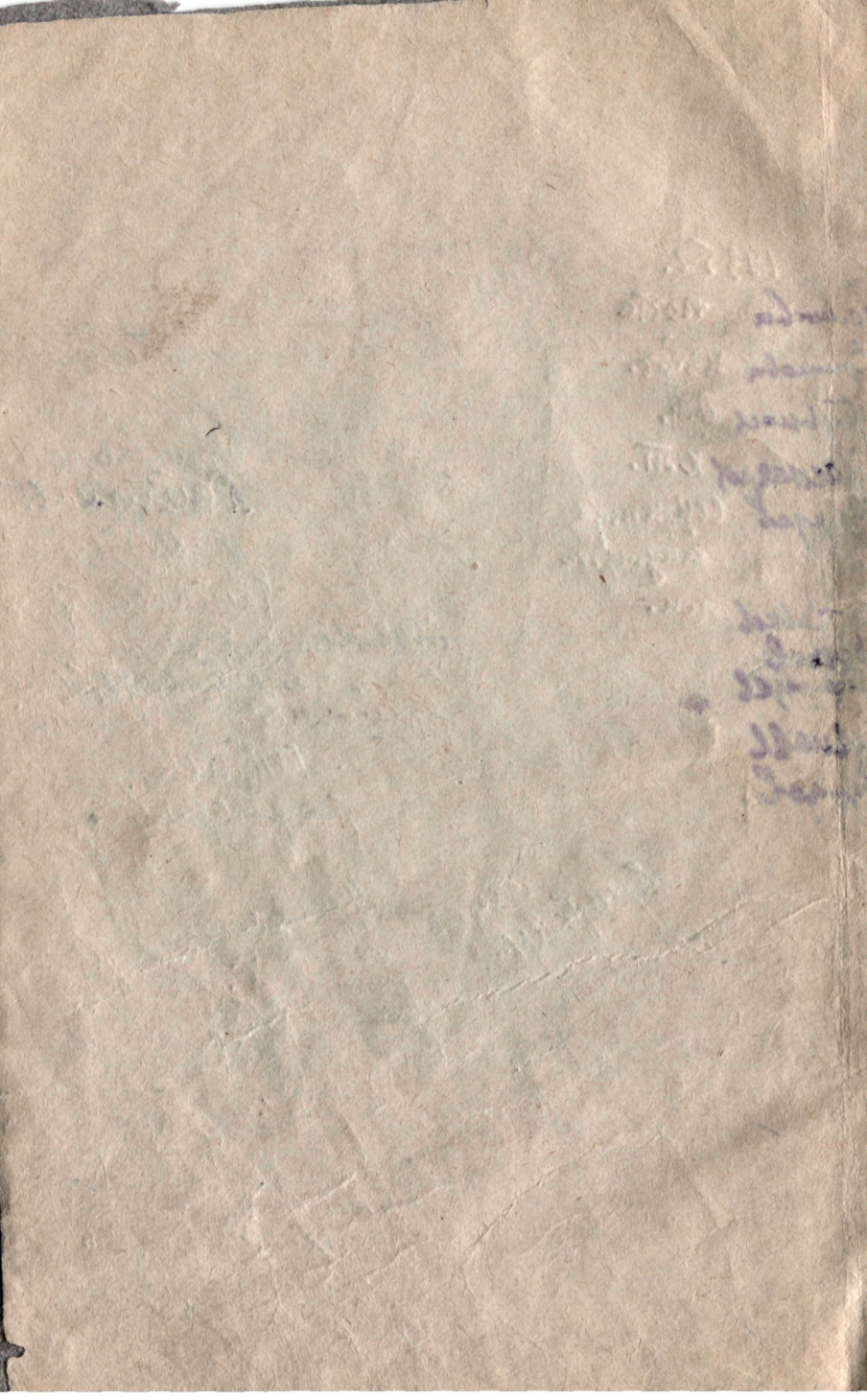
Андрејев — прапоршік, ар 27.

Станислав У.
Бришова З.

Нараульцік — пөль, ар 60.

Прістав, ураднык, салдатјас, уна јөз.
Кашини А.
Акавов В.И.
Нотис И.

Суарлеу — *Бришова З.*
Кашини А.

Медвоzza вöчөм.

Гөлиник пельк веждс. Шужа стенас өзөс. Пызан, улөсјас:
стенын берпасјас, часі. Ошиң занавеса. Рыт. Маша жоқ чышкө.

Медвоzza петкөдчөм.

Маша (өтнас). Ок, кушөм гажтөм!.. Öти ловја морт
абу (пуккө). Мукөд-дырјі сещөм шог да гажтөм, көт
пышјы кытчөкө... Кытчө ескө пышјан? Коди тенө вид-
чысө?.. Сөкыд-жө мјанлы овны: лун-лун пукалан паб-
рікаын лібө стан бердын сулалан, віçодан кызі шпуль-
каыд ветлөдлө отарө-мөдарө, ызгө: „ж-ж-ж, ж-ж-ж“.
Суңис вылө віçөдөмөн мөвпалан: „тајө тенгыд ловтө
нөжјөнйкөн кыскөны“. Кыан, кыан, торкөас-кө неуна,
тенө штрапујтасны, лібө зікөз вөтласны ужалан іныс.
Öнтај Јельена доктіс ме ордө, бөрдө, коңөр: өти гіжыс
матөвоштылөма. Талун ескө, коңөр, кыçкө-мыјкө.
пышјөма сыыс, аскі—бара сіјө лөө. (Кост.) Кыгајасад
гіжөма: „Нывбабајас абу јөз, оз саммыны веіг олөм
лөсөдөм-јылыс сорнітны. Налы сөмын кага вајны“.
Нем-чөж нокы челафөн, пессы пач-гөгөр да керка-
гөгөр: пу, пөжав, вур, мыкы! Абу сіңі. Со-тај-нө
ескө мј ужалам пабрікјасас да заводјасас, вермам сіјө
ужсө вөчны. Төдөмыс, гортса ужыд ставыс ас-понда,
аслыным бур-вылө. Пабрікјасад кодлы ужалам? (Кост.)
Коди вермас артавны мыјыжда нажөтка вајамөј мј
көзәјінлы?.. Төңзі Міша шуө: „Тајө пөж олөмыд, шог-
ыс да сінваыс мынлытөм олөмыд регыд помагас. Был
сікас олөм пукгас. Јөзыд вокјас-моз пондасны овны,
рафејтны мөда-мөдсө. Озырлуныс ставыслөн өтмында
лөө Сещөм олөмсө лөсөдам мј!“ Павел сіңі-жө коркө
шуавліс, сещөм ыгајас вөвліны-і. (Кост.) Бөстісны сіјөс
коңөрөс, нуисны кытчөкө... Ме, јөјүкөј, немтор ог гө-

гөрво... (Часі кучкалө). Кымынөд час-нын бара ем-а?
Регыд мамө локтас, менам самөварөј пузөдтөм.
(Көсјө петны).

Матрена (пырө). Кытчө бара менам вошис-а?.. Ом-
өлјасыс-кө-нин нујсны-а?

Маша. Төварыш ордас, гашкө, мунис.

Матрена. Төда, төда, роч-аканөј, ферт, көнкө, сег-
чө. Кушөм терпитныс меным?.. Чельадөј бөрдөны, сој
ны корөны. Мыј ме налы сета? Ужјөз—јурвыв-тыр...

Маша. да, сөкыд теныд овны. Отарө пыр бөрд.
Микулај-фадыд, гашкө, шог-пондаыс і југис-да?

Матрена. Кушөмкө шог сылы. Төварышјасыс јук-
талөны, лок туј вылө тојлөны. Вежган-жө, зонмө,
мортыд... Кушөм војдөр бур да мелі вөлі... Куш көн
гортө нөтчыд ез воывлы, пыр вөлі мыјкө ваяс. Горт-
ын сесва рытыбыд пукалас, нига лыфдас... Спектак-
јастө зев радејтліс, өтїөс егө коллөј... Олөмыд секі,
сомајбыр, кушөм вөлі: долыд, гажа! Сумышта өні став-
сө, ваяда важ олөмөс төд вылө,—бытө вөт вөлөма.

Маша. Төтушка, гашкө, бара-на важ-моз овмөдчад.
Ен јона скөрав сы вылө, меліжыка ов. Сөкыд сылы
овныс, сїјө і јуө. Некушөм долыдлун сїјө ез адзав,
сөмын лок да мөда-мөдөс эскөдөм (Пырө мамыс, көр-
зінкаа)

Мам (пукө). Уп, кушөма музі! Голаө, гашкө, воли
талун. Гергеј Мітрөпанөс адзылі, копрагө, гөстїтны
коріс.

Маша. Пасібө, мамө. Катаыс бурдөма-нин?

Мам (пөртчө јургыс чышјансө.) Бурдөма. Верөссајө
мөдө.

Маша (шай-пай мунөмөн). Чөв?! Сешөм төлка, бур ныв...
Пыр-на велөдчыны мөдис-да?..

Мам. Сїзі ескө, муса нылөј-да. Он-таж пышјы ас-
лад рөкыд... Батыс зев шоггө... (Четчө.) Самөварыд
пузис-нин?

Маша. Ок, ылалі горһинад. Кусі, көнкө, сїјө мен-
ам. Пыр виқөдла.

Матрена. Енлө, ме виқөдла.

Маша (мунө пызан дорө, кыскалө көрүнавыс.) Кушом бур мамөј менам! Быдтор вајома. (Окавлө.)

Мам. Кыз-нө он вај. Те-өд менам өтка ныв. Ыж-ыдмамыд тенад зев-жө бур вөлі: јајтө-і, калбастө-і, горкнитө-і, —быдтортө вөлі вајас. Чөскыд көрсө сөмын егө төдлөј... Празникјасад мыјсө вөлі он гој. Öнi мыј?.. Батыд тенад, сарство небеснөј, зев-жө шањ да бур морт вөлі, төлка, пыр олөм-јылыг төждыгыс. Мем щөщ уна бур тор вiставліс олөм-јывгыд. Шуас вөлі: „Ок, кушом ыжыд ылөг му вылын!“ Кымын нiга сiјс лыд-дiс, господөј! Мукөд-дырјi вөлі мунас гортөыд, дыр кежлө вошлас... Сегга турмаө пукгөдiсны, сүдiтiсны, ыстiсны кытчөкө зев ылө, уна во-кежлө. Ме ег бөрд. Кыв менгым бостiс тiјанөс вiңны бура. Сегга коркө, дыр-мыгтi, леҗисны сiјс турмагыд, вiгiг-тырјi гортө воiс. Кувтөҗыс, коңөр, төждыгыс гөль јөз-вөсна...

Маша. Ме ог-нын сiјс повнит.

Мам. Кыг-нө повнитан, арөса-на-өд сөмын вөлін. Павелыд җик сы-коф.

Маша. Мамө, Павелыд-кө ескө бөр локтас гортө, кушом секи гажа лө!

Мам (гөкыда лолыштө). Ферт ескө-да. Важөн-нын коңөр-јылыг некушом јуөр абу... Гашкө абу-нын i ловја да?.. Шогөјла җикөҗ когми, нукуртө гөлөмөс. Сергеј зев жө јона омөлтчөма, кызө. Уҗавны вермытөмысла пабрiкгыс вөтлөмаөг.

Маша. Коңөрјас! Кыз бара најө олөны?.. Мамыс вiгө, батыс өдва ветлөдлө, чельаф поснiдөг, уҗавны оз вермыны. (Матрена пыртө самөвар, сүвтөдө пызан вылө).

Матрена. Пуҗис самөварыд.

Маша. Атьбө, төтушка. Пукгы, щөщ јуам. Мамө, пукгы.

Мам. Пыр. Шыд петкөда мөд керкаө-да, вөлыгтi. Шоныд iнад шуҗас. (Петө).

Матрена. Кытчө бара менам вошi а? Му пырыс-кө-нын мунiс-а? (Кылө чельафлөн шы. „Мамө, Кольаыд ког-агө“.) Ме тiјанлы... (Чөтчө, петө).

Маша. Кодкө көт ескө мед локтiс-да гажөдыштiс,

пöдан татчö. (Кост. Чуксалö) Мамö, лок-нын, кытчö вош-
ин? (Мамыс сажан: „Локта, локта.“)

Мам. Мыј-нö сещöма гажтöмчан? Мыј тöд выл-
ад усі?

Маша (нөжөнөк). Гажтöм, мамö. Нөкущöм бур кыв
он кывлы. Пыр öтарö зык, шум, пинагöм.

Мам. Сещöм ескö... Мöд-ногыс нөкыңи оз поф. Вел-
öдчытöмөг ми, пемыдөг, нөмтор огö тöдöј, огö кужöј
тöждыгны. Пötөг-кö, нөмтор сөгга мијанлы оз ков,
лантöмөн олам.

Маша. Сің пыр оз поф овны, вофö-јылыг колö мөв-
павны. Нөмдумајттөг олöны кывтöм пемöсјас: канјас
да понјас.

Мам. Сіңи, дона нылöј, сіңи. Мöд-ногыс öни он-на
вермы овны. думыштан, арталан асгыд вынтö,—јур-
ыд бергöдчас, отсавны он вермы. Кокны вöлөм кывнад
шуавны, вöчныс гөкыд. Кымын бур, төлка, шаң морт
куліс мијан-понда.

Маша. Мыј-нö ескö керны? Лантны? Лантöмнад
он-нын лөгöд, бурмöд олөмтö.

Мам. Батыд сіңи-жö шулывліс.. Кыв бостіс велöд-
ны тіјанöс овны бура, рафөјтны правда. „Ен-пö бөрр,
ен шогғы“, шулывліс сіјö: „нуасны-кö најöс турмаö,
ыстасны кытчöкө зев'ыло, вясны.. Сіјö правда-вöсна“.
Гöлөмөф жіңіс сылөн кывјасыс. Ме нафөјтча, ті мун-
анныд баф індөм тужöдныд.

Маша. Мамö, пукала ме мукöд-дырји öтнам гінмөс
кунөмөн, бур олөм адфа вофыг: шөнді југыд-југыд, јöс
бурөг... Öнија олөм сы дінын зев гөкыд, вöt-коф. ду-
мајтан-да, олөмыс секи шөјтчөм-коф: лөгыд, гажа.

Мам (ышловзö.) дыр-öд, гөгөгöј, вiдчыгны сещöм
олөмсö. Ставсö колö вылпов лөгöдны, аслыным веж-
гыны, вылпов чужны... Öни ми кыңи олам? Мöда-мöдöс
јірам, зілам ставсö ваö вöјтны... Вывті локөг ми лоім,
локыс сіјö быдлаö пырöма, быд щель костö. Правдаыд
шоч, омöла сіјöс рафөјтöны.. (Кылö öфöс пөдлалөм шы.)
Кодкө, буракö, локтіс. (Горзö.) Матрена, Матрена, коді

сені? (Матреналон шы: „Менам вірјуыгөй“.. Мікулајлон шы: „Лаңт... Віа!“ Пырө Мікулај, код. Сегга Матрена.)

Матрена. Вірјуыг!.. Окајаннөй!

Мікулај (пуксө). Лаңт, ен скөрмөд!

Матрена. Сыр-ө јешцө терпйтныс меным? Потө сөлөмөј. Бур јөз шуоны...

Мікулај (торкө). Јөз, јөз... Јөз-вылө ыстыган. Мыј налы? Чајтан, најө гөгөрвооны мыккө? Кодон менө шуан? Мед код-кө. Јона-на кодала.

Матрена Гулајтан петөмыд-да, јандыстөм сін, віна төкаритан. Челафыд, коңөрјас, шыгөс, пөгтөмөг, көм-төмөг. Візөдлы ас вылад, кущөм лоөмыд. Тпу, страм!

Мікулај (скөра): Матрен!..

Матрена. Төда.. Ог пов... На, нөјт!

Мікулај. Лаңт, віа!

Матрена Нөјт, перјы лолөс... Сөкі көт немтор ог понды төдны... Јона-нын те менө нөјтлін да нарпйтчылін ме вылын (бөрдө).. Мыјла бара менам, коңөр-ушкајлөн, чужсылөма-а?..

Мікулај. Мөдөдчис... Мун сег!

Матрен Со теныд... (петкөдлө кулаксө. Мікулај четчыштө, көсјө сјјөс кучкыны).

Маша (сувтө шөракостас). Ог лөз! Ен вөрцөд!

Мікулај. Тенө татчө оз јуавны. Вешјы сөс!

Маша (сөлөмыс). Ог лөз! Кыд-кө лудө, нөјт менө. Гөтыртө ен вөрөд.

Мікулај (мунө важ інас). Аһ!.. (Пуксө).

Маша (скөра). Јандыс, Мікулај-фад! Ті, мужікјас, ас ыжыд выннаныд быд вогковын зилад кезөвтны мі-жанөс, нывбабајасөс. Коді те, і коді сјјө? Ті—өві семја. Шогыс да нуждаыс кыкнанныдлы інмө өтмоза, талы јешцө јонжыка. Матрен-төтка—абу морт, прөстөј ныв-баба. Шыагыны сылы асө дорјөм куға оз поз. Нем-чөжыс сјјө слугааліс тіјанлы, мужікјаслы Ті сөмын ругајтчыны кужід нывбаба вылын, талалавны најөсө најт пыцкө. Ті—мужікјас, кор сафөс, горзанныд, нор-аганныд агнытө нарпйтөјас, чөскөдыөјас вылө, јоран-ныд најөс, матынөс чашјыны посныдік торјас-вылө.

корад правда. Вірöдлөј ас выланыд: сiҗi-ö агныд олад, кыҗi колö, кушöм олөм-вöсна пессад, вошталад јорт-јастö. .

Мікулај. Лаңт!. (Мам петö. Матрена пуксö).

Маша. Те көсјин нөјтны асгыд гөтыртö. Кывзы мыј ме вігтала. Важөн-һин көсјi вігтавны, да пыр-на кутчiҗi. Öнi вігтала. Војдөр те вігтав меным: кодi те?

Мікулај. Тырмас... лаңт...

Маша. Вігтав.. Кодi, мiҗа, те? (Мікулај һемтор оз шу). Он вігтав? Сiҗкө ачым вігтала. Те—ужалыг морт... Сiҗi-öd? Збыль ме шуi? Öнi, кодi мiҗан пышкыг, ужалыг јөз пышкыг, збоја, јур вылö лептөмөн вермас шуны: „Шогла-пö, вермытөмла уҗi; сы-вöсна коҗага, скөрала асыг вынтөм да омөл јөз вылын“.—Оз, оз гур сецöм мортыд. Ставным тöдам: шог мiҗан зев ыҗыд, овны сөкыд, җескыд; шуны сы-јылыг һемтор ог лыгтөј. Озырјас нарҗитчөны мiҗан вылын. думыштасны-кө, ставсö богтасны мiҗанлыг: җоңвиҗалунтö, вынтö, весiҗ ловтö. Сы-понда: оз-ö ков мiҗанлы öтувтчыны, олөм вылыг лөгөдны, төлкөн, бура, јутөг да коҗастөг.

Мікулај. Тöда... Тырмас... Быдтор тöда.

Маша. Төдан-кө-нө, мыјла пыр јуан да лөгөдчан коҗаҗны?

Мікулај. Ок, Маша, быдтор теҗ колö төдны... Томна те, вірыд тенад пуö... Олөм-жө лоис... Кыҗ гартыштас тенö—шабаш, онö мынтөдчы... Ук!.. Вајышт, бур ныв, ва (Маша сетö). Пасiҗбö! Те думајтан, мем кокни да долыд овны? Ок-ок-ок-ок-ок! Мыј-понданө ме јуа?.. Сөкыд, һекытчө тужтөм омөл олөм-понда. Адҗыли-ö ме коркө нем-чөжөн бурсö да долыдсö?.. Ег... весiҗ шөјтчөг ег төдлы. Нем-чөж кодјыҗи һајт пышкын, сiҗдi сетчö, луныг-луно пыдөҗык вөјi. Төнҗi чорыда мөвпалi петны сетыг, мiҗа, вермасны понда, велөдчыны понда. Кыҗајас-дiнө кутчiҗi, выль олөмлаң петны туж корөi, да терпеньөөј ез тырмы: вывти пыдө сiҗдысөма һајтас. Ме öнi абу ловја морт, овны ог

вермы, сөмын жуа... Јурөј оз ужав, зік чугун-код...
Со, Маша...

Маша. Тырмас! Норагөм меным оз ков.

Микулај (һөжжөнүк). Мыј-өд, велөдны тенө ме ог
вермы. Мун аслад тужөд. Мун да ескы: коркө-пө-өд
лоас-жө ужалысјаслы шудыс, мынас најө горшвылыс
зелыд гөрөд. Ме... ог-һин вермы.. (Пырө мам).

Мам (Микулајлы). Мыј-нө журтө өшөдөмыд? Висө-
өмөј?

Микулај. Нылыд тенад... Ставсө етаті гудыртіс...
Пуҗис пыщкөсөј... Інө бара ег кут өшјыны.

Мам (пуксө). Сугды, һинөм абуыд пыр шоган.
Горзыштін, шуін кыв-мөд чорыдҗыка... Мыјыс семја
пыщкын оз овлы-да?..

Микулај. Ок, Герापіма Мікајловна, лөсыд теныд
тазітө шуавны да менө палөдны. Меным кушөм, мен-
ым? (кучкалө морөсас, кест.) Те—пөрыс-һиғ, немпомыд
тенад матын, челафыд быдмөмағс; адзылін уна шог
да гаж быдтысјада. Өні те шөјтчан... Ме том-на, јон.
Сөмын кытчө мунө менам ебөсөј? Вина пыщкө-өд. Ем
менаг гөтыр, челаф... Төда-ө ме најөс, каҗтывла-ө,
рафејта-ө? Ог. Нөтчыд ме бағ-моз накөд ог ов. Ме
абу бағ, грек менө сіз шуны.. Мукөд-дырјі ескө виа
најөс... Сінмөн ог вермы адзыны... ставсө ескө пуг-
паг вөча.

Мам. Господөј, господөј.

Микулај Вины? Најө-өмөј мыжаөс? Абу. Најө абу
мыжаөс, һи ачым абу мыжа. Пабрікјас да заводјас мыж-
аөс, мыжа—ужалыс јөзлөн горзөмыс. Најө ме моз-жө
вөјөмаөс һајт пыщкө, петны сетыс оз вермыны. Мыж-
аөс ми агным асланым ужалөмөн озыр јөзлы.

Мам. Муса піөј менам, өтнад-өмөј те мучитчан?
Ен омөлт агтө, ас вылад нафејаөн ов, крепітчы!

Микулај (друг). Өні?! Гор-һин. (Бөрдө). Ставыс еш-
төма... ебөсөј бырөма...

Мам. Ен бөрд, палөдчы. (Јіркөдчөны өдөсө. Матрена
петө. Матрена: „Коді сені?“ Гөлдс: „Ме“).

Маша. Мамө, Павелыд! (Котөрөн петө).

Павел (пырö Машакöд). Мамö!

Мам. Павелушкоöј менам, дона пиöј!

Павел. Ме бара-на гортын!.. мамö ордын!.. Мамö!..
Чојö!.. (Окалö најöс).

Мам. Павел, донаöј менам, бур пиöј!

Павел. Ен ошкы, мамö. Мустöм меным ошкöмыс.

Маша. Павелушка, лезісны? Пыр-кежлö? Кушöм
долыд!

Павел. „долыд“... Мамö, чојö, енö лöгасöј ме-вылö:
ме ег шöјтчыны лок татчö, тіјан дінö,—локті ужавны,
возö нүөдны асгым ужöс. Мем јанзім лоö, ме нем-
кежлö пежала ачымöс шыбыта-кö сіјöс, еновтча-кö
сыыг. Сіјö ужыс менам тіјаныг-на дона да муса! Гö-
лöмыг еска: воас коркö пом, дугдасны міјанöс турма-
јасын сіставны, жагöдавны, лыјлыны.. Мамö, те бöрд-
ан? Ме тенö дöзмöді?

Мам (нöжјөнік). Ен, Павлуша... Бöрда долыдöјла...
німкоф меным. Быдтыгöмöј менам вег ез еош: бур
пиöј мөдöдчöма батыс тужöд... Мун, мун, муса пиöј,
тажö тужöдыс возö... Корг гöл јöзлы долыд, бур олöм
да ыжыд шуд.

Павел (німкофа). Мамö!..

Маша. Павлуша, ме текöд щöц муна!

Занавес.

М ö д в ö ч ö м.

Сіјö жö керка. Рыт. Шыңытöв. Мам вігö, кујлö кровать выл-
ын. Бывлаын сорні шы.

Матрена (нöжјö пырö). Узö, коңөр; слава тебе,
господі...

Мам. Јуны..

Матрена. Пыр ваја, зарні, пыр (јуктöдö).

Мам (сöкыда). Аттö, Матренушка... Регыд-нын,
буракö, кула... Став лыöј вісö... О-ок... (лөвтö).

Матрена. Ен шоггы весшөрö, бурдан.

Мам. Ог-нын... Кад кувны... Пöрыг-нын... Нөкод абу? Ез-на волены? (кызö.)

Матрена. Ез. Сенöг-на, буракö.. Самöвар көсжылі сувтöдны-да, дугди: гашкö, миға, дыр-на оз локны-да, кусö.

Мам. Мikuлажыд-нö кущöма-нын овлö?

Матрена. Важ-мозыс: жуö да олö... Зев омöль жуөр кывгö, ог тöд вiставны абу.

Мам. Мыж-нö сещöмыс?

Матрена. Гашкö абу збыль-да... вез сорни... (Ваш-кöдöмөн-моз). Воjna-пö лоö...

Мам (пукö вольпас вылö). Воjna!.. Јен мед вiчас (пернапасасö.) Гашкö, ен гөгөрво?.. Воjna .. Атгö дiвö, бара мыжыжда шог... Воjna.

Матрена. Воjna-пö. Быдөн сiқи шуöны. Немеч-пö мијан-вылö локтö, мырффыны мијанлыг ставсö көсжö.

Мам. Мырффыны? Коди кодлыг мырффас-а?

Матрена. Сiжö. Сiжö-пö вермас. Газет вылö сiқи гижöмаöс.

Мам. Матренушка, оз поф ескыны быд сорнилы да гижöдлы. Уна сорнитлöны вез.

Матрена. Сiқи ескö. Јона немтор абутö бовгыласны-сөрласны велöдчытöм-пондаыд.

Мам. Абу-тај велöдлöмаöс. Велöдлісны-кө ескö, гашкö, ез-жö тащöм омöль олöмыд вöв-да. Сöкыд овны велöдчытöм јöзлы. (Кылö кок шы) Кодкö, буракö, локтiс?

Маша (пырö). Дыр лоi, мамö? Кывлин-нын? Воjna-пö лоö.

Мам. Матрена вiсталiс.

Матрена. Сiқкö-инö қик-нын збыль: тајö со кывлö-ма-жö.

Маша. Ег чајтлы воjna кыптöм. Кущöм страгт вöлі колан вежонын... Мыжда бур перјiм аслыным. Öнi врагјас тöдöны кущöм ödjö сöдö ужалыгјаслөн вын, тöдöны мијанлыг көсжöм збылыг војсасны олöмкöд, олöм пыкыгјаскöд. Талун, воjna кыптöм жуөр пагкалöм-мыгfi, ставыс вежöiс. Јöз повчöмаöс аскија луныг.

Мам. Ыжыд милөгта јенмөј, виэ мијанос... кусод бөр војнасө... ең леэ вег вiр кiтны уна бур јозлыг.

Маша. Мамб, мыла јенсө казтылан? Јенјасыс мијан — муывса сарјас да корольјас: быд щөктөм налыг лоө вөчны нөтi петiтчытөг. Скөрмасны најө мөда-мөд вылас, зычытыштасны, пiнагасны, ксгө воасны. да-өд муферөс, коасныс оз агныс мунны, ужалыг јозөс да крестанаос ыстасны. Вiрсө кiтны, кi-кок чегјавны, ловсө ассыныс воштыны — жал налы. Мијанлы немтор. Јуастөг богтасны да нуасны гортөйд. Небеснөј законтө чужјасны кокнас, лөгөдасны выль законјас агнысө дорјыны.

Матрена. Мыј-нө те, роч-акан, лант. Поэө-өмөј сiзi шуавны?.. Мијан сарыс-пө егкө оз војут, да немечыс мырдөч казтысө.

Мам. Ставныс најө, рөзбојнык-чукөр, өткөдөс. (Маша петө) .

Матрена. Лантөј... мыј-нө тi ена-ныла лоөмныд?.. Грек сiзi шуавны сарјас-јылыс... Сiјө-өд абу мијан-коф прөстөј морт.

Микулај (пырө, гораа). Ура-а-а-а!

Матрена (лөкыс). Нөжјөнжык, јандыс бур јозыс!

Микулај (горзө). Ура-а-а!

Матрена. Öтө, паскыд горшыд. Јөймөмыд-кө-а?

Микулај. Лант. Немтор те он төд. Зев ыжыд шог суис ставнымөс... Ыжыд уж пансө... Немеч локтө мијан вылө.

Мам (нөжјө). Шог-кө-өд он горзы. Јурбитны колө.

Микулај. Јурбитны?.. Јурбитны, шуан?.. Горзыныс колө-жө. Јона колө горзыны, мед став Россiјаыс кыл-ас. Ставным өтi морт-моз сувтамөј дорјыны агнымөс! Öбө сетчөј налы... нумыртам сiјөс!

Мам. Кодөс нумыртан?

Микулај (вiрөдө сы вылө). Кығi кодөс? Немечөс. Мыј пон-моз казтысө сiјө мијан вылө.

Мам. Ок, бур мортөј.. Онө-на-тај төдөј медомөл, лок понсө.. Јандысөј немечјастө вiавны. Најө тiјан-кофөс-жө: шығјалөмысла, көнкө, пыкталөны... Вiавны?..

Віавны колө віржуыҗасос міжанлыг, озыр јөзөс! Прөст-өј ужалыг јөзүд абу мыжа. Мыжаөс палачјас, морт віыҗас. Муса піөј, воҗсасны сувттөҗүд колө мөвпавны: мыј-вөсна, да код-вөсна көсјам коҗасны.

Мікулај. Со те кыҗи... Муыс-нө міжан, јөзыс, православнөј вераыс? Немечјаслы најөс сетны?

Мам. дүгды, Мікулај. Тіжанлыг да немеч ужалыг-лыг некод ез јуав мунад онөј воҗсасны да мөда-мөд-тө віавны. Ез-өд?.. Некод-на ез јуавлыны-ни. Апоніа војна-дырјыд кущөма кык сар зычтісны,—өні первој другјас.

Мікулај. Муҗеса. Тө-ног—војутныс оз ков?

Мам (сөлөмыс). Оз, ферт... Војутны—зев ыҗыд грек. Шыбытны колө сіјөс немыс-кежлө, вунөдны.

Мікулај. дүдкі!.. Апоңечыд-өд апоңеч і ем, немечыд—зјк мөд-пөлөс, зев муҗер. Сіјө, пон, быдтор төдө. Немдүмајттөг, шала-вала, некущөм уж-бердө оз кут-чөг. Быдлаын міжан муын немеч пукалө: банкын, пабрикаын, заводын. Сіјө—міжан олөм нуөдысыс. Сылыг мі кывзам быдтор, ескам быд вісталөмлы. Тырмас сөгга! Аслыс індамөј тујсө! Матрена, мун вај јуыштны, пін-жак зептын парта віна ем.

Матрена. Паскыд порш! (муно).

Павел (пырө Дафімеркөд). Но, те-нө тани? Војут-ныд мөдан-на? Ка-ка-ка!

Мікулај. Ме... те-ен сөрав. Ме мөда ассым муөс дорјыны.

Павел. Му, шырөм ыҗјаслыс... Му, озыр көҗаін-јаслыс. Но мыј-нө, мун, бур уж. Мунөј, віалөј, мөда-мөдлыг кі-кок чегјалөј... Кулөј ставныд понјас-моз...

Мікулај. Мы-ыј? Ме пон? Ме көсја ассым лолөс пуктыны јөз-пондаыс да вера-пондаыс, сныг те пон-јөн менө шуан? Ме пон? Кыҗи те лыстін ташчөм кыв-сө шуны?

Павел. Петукуыс! Кокыштны і віөдчө... Пуҗис...

Дафімер. дүгдөј, лаңтөј, сіз-нын сөкыд овны... Мыј тіжан увгөмыс: мөда-мөдтө сөмын скөрмөдөд (Пукөс).

Павел. Сің, төварыш, збыль те шуан. Вайо уж-жылыг горһитамөј.

Микулај. Мем позө жө? Ти-öd, бара, көнкө, выль-нога олөм лөсөдөм жылыг?

Павел. Позө, сөмын ен видчы.

Ладімер. Оз, мыјла видчас.

Павел. Но-о... Аскі мыј вөчам?

Ладімер. Аскі?.. Аскі, Павлушка, колө заводитлыны... А... Немтор повны... Збојжыка!

Павел. Гөгөрвоа, чукөрөн пондамөј ветлөдлыны. Бурыс сыг мыјкө лөө оз-а? Јөзыс зев јона вежоисны. Кущөм јөгөс да збојөс вөліны тајө медбөрја лунјасас, талун повзөм ыж-кофөс. Талун сецөмөс, аскі, гашкө, сыг повзөмаөс лөоны Вермасны најө мијанөс вузавны, нөјтны... Унаөн-на најө полөны озыр јөзсыд... Мыјда сінва кигсас... Кымынөс јөртасны... Унаөн еновтасны мијанөс, вујасны мөдарладорас.

Ладімер (четчө). Енлы...

Павел. Пукгы. Те-ногөн, артөлөн чукөртчөмөн мунны аскі улыча куза, сөгөа мыј? Олөмыд аскіөн оз помаг... Јурөј талун нөбі оз ужав, некущөм төлк огвермы корсны.. Ставнымлы колө лөгөдчыны сувтны паныд озырјаслы.

Ладімер. Јандыг, аскіыг полан?.. Мыј вөчны-тај горһитим-һін, сөмын вөч.

Павел. Сізі і ем: кыв шуөма, дугдыны оз поз. Мед бергөдчасны кө јөзыс, еновтасны мијанөс; агным сулалам крепыда, нуам гөрд дөрапас вөзө. Огө немторјыг повзөј! Огө еновтчөј!.. Мыј көсјім вөчны... Вөтлам сарөс, рөзбојһикөс!

Микулај. Мыј? Видчыг, кывтө зев ен һужјөдлы.

Павел (визөдө сы вылө). Те? Он-ө көсјы пөлитсалы отсавны?.. Ужавны сені позө, сөмтө уна сетөны. Текодтө рафөјтөны најө.

Микулај. Ме?.. Пөлитсаын?.. Некры!.. (Пырө Матрена).

Матрена (льока). На, төкарит!..

Микулај. Ен зев горзы. Мужік ме теныд алы абу?

Матрена. Мужік... Мыж мужік-кө? Лаңтны щөктан?
Паскыд горш!

Мікулај (жуө). Ка-ка, лөыд! Чөскыд!

Павел. Пеж.

Матрена. Пеж і ем.

Ладімер. Оз-өмөј јутөгыс поџ овныс?

Матрена. Јутөг јешщө-дај. Рөдыс мјан сецөм.

Мікулај. Лаңт. Бара шыагін... Рөд... Петкөдла ме
теныд рөд... Убырајтчы таты!

Ладімер. Оз ков скөравны, Мікулај, абу лөыд.

Мікулај. Ставныд өткофөс... Мунө ставныд!

Мам (Ладімерлы). Еновт сіјөс, адған кущөм пу-
калө.

Ладімер. Шыастөг оз поџ, колө отсавны дугөдны
жуөмыг да відчөмыг.

Мам. Сөрт ескө сізі-да, кущөма јешщө тајө кыв-
зас. Те со дөзман та вылө увгөмгыс да відчөмгыс,
ачыд он төд мыј-вөсна тајө тајисө олө. Томөг-на ті,
еща-на олід, омөла төдад олөмсө.

Мікулај. Пөчөыд збыл вјсталис.

Мам. Олыштөј-на јешщө ічөџика, төдмалөј лүчки
бурсө да омөльсө,—секі ставыс гінвоғаныд лөб. Уна,
зев уна лөкыс да омөлыс му вылын, ок кущөм уна.
Јөзыд эверјас-моз углаөны мөда-мөд вылас, вузалөны
мөда-мөдсө, талалөны најтө.. Мыјсө оз керны, он
вермы ставсө вјставны... Мыј-вөсна сізі? Белөдчытөм,
немтор кужтөм-төдтөм-вөсна. Збыльсө мі некод огө
төдөј, ылын сіјө мјансаң.

Павел. Ылөдлан, мамө. Војдөр вөліны, өні емөг
збыл-јылыг вјсталысјас. Те да ме сецөм јөзсө төдам.
Сөмын налы овныс оз сетны, пөдтөны најөс, збыльсө
зілөны ламөдны, зікөз бырөдны, да оз вермыны.

Мам. Сізі, муса пі. Ламөдны зікөз оз вермыны-
вөла вылө петны оз-жө лөзны. Крістосыд-өмөј ескө
оліг-чөжыс ез гөл јөз-понда төждыг, ез-өмөј на-вөсн-
ловсө асгыс пукты? Гөгөрвоісны-ө сіјөс?—Ез, унжык'
ыс ез гөгөрво. Ещанік гөгөрвоөм мортыд немтор еа
вермыны вөчны та ыжда мјрад. Лөк јөз пыцкад Крзі

стосылдөн велөдөмыс гөл жөз гөлөмө пырис горөн. Горөн најө гөгөрвоисны сижөс: озыржасыд вевжалөмаөг-нын топыда жітчыны мөда-мөдыскөд, кыны жон вез, кутавны гөл жөзөс. Крістостө радејтөмыг гөл жөзтө озыржасыд пыр вөлөм павкөдөны, повчөдлөны мыјон-гурө. Сегга бур Крістосыд, гөл жөз-дор олыг Крістосыд кулі, бырі. Сы-пырди выл Крістос чужіс: скөр, лок, гөл-жөзөс нартытыг, кеңовтыг, эескөдыг. Пондіс најөс... Со кызі, дона пі.

Павел. Мамө, Крістосылдөн велөдөмыс да мјан ушітелјаслөн велөдөмыс абу өткофөг. Крістосыд велөдіс овны өтув став жөзыслы. Öні сјзтө оз-нын пов: озыртө да гөлтө он өтувт; барыныдлөн да казакидылөн абу өткоф колөмыс .. Сы-вөсна өніја велөдыгјас віз-өны гөл жөзөс озырјаскөд өтувтчөмыг, щөктөны најө-јасөс, вір јуыгјасөс, віавны.

Мам. Сізі ескө ферт-да. Шуа-тај, ещанікөннад немтор он вермы вөчны та ыжда мјрад.

Павел (гөлөмыс). Мед ещаднөг-кө, чышкыштам вір-јуыгјасөс! Мед аскі мјан-кофсө віаласны,--воас кад, вежгас олөм. Гінјас жөзлөн воггаласны, кајас јенежө југыд шонді, кыпөдас гөлөмјас выл олөм лөбөдны: вөлаыг ужавны, мөда-мөдөс лубітны, өтув овны. (Ставныс лаңтөны).

Маша (пырө) Мыј-нө лөид? Етамындаөн пукалад гор-ніттөг. Јона-жө варовөг. Петалі ывлаө, керка стенјасө ласкалөмаөг јуөрталөмјас, салдатјасөс корөны.

Мікулај. Ен пөрјас. Кытчө ласкөмаөг?

Маша. Он ескы? Ачыд важө-өн војутны мөдан. Јеп-рөм дуња бөрдө: мужікөс-пө аскі правлєннөө корісны.

Мам. Госпофөј, віз мјанөс!

Матрена. Сарітса небеснөј, матушка!

Мікулај (шога). Лаңт, бара лөвтны.

Ладімер (нөжјө). Сіз... Артміс ..

Павел (візөдлө мамыс вылө, сјјө бөрдө). Мыјыг, мамө? Мыјла бөрдан?

Мам. Сізі, муса пі, нормі. Пыр дугда. Ва јуышта-дај дугда.

Павел (гетö сылы ва). Мамö, те вод, коккиджык лоö.
Мам. Öткoд... Нылö, ломзöд лампадкатö... Аттö,
 војна... (Öзöс шы).

Матрена. Kodі сені? (Шы: „Mі“. Пырö стөрöж).

Стөрöж. Господа, сар гетöма указ чукöртны сал-
 датјасöс. Лöбöдчöј! Тіјан арлыдасö корöны.

Матрена (гораа) Матушка!.. (бöрдö).

(Ставныс војдöр ізмылöны, сөгга мам пернапасасö. Маша
 пунктö јурсö сылы пізöс вылас; Мікулај шоггö; Лафмер да Павел
 візöдöны мöда мöд вылас. Кучкалö часі. Ывлаын ыжыд шы).

Занавес.

Кojмöд вöчöм.

Вөр. Салдатјас олан ін: көн-гурö дöра чомјас. Лун. Лым-
 жалö. Команда шы. Увгöны. Занавес востігөн ворсанінын һекoд абу.

Павел (пырö). Некoд абу. (Кывзыгыштö, кыскö морöс
 эептыг пігмö, лыддö). „Муса пілы да воклы копрагам,
 ыстам бургіöм. Ловјаöг. Сöмын ..“ (Скöра). А-а-а-а, прав-
 дасö гөрд черһилаөн кірiтöмаöс! Полöны мед мі збыль-
 сö огö тöдöј, эебны сіјöс көсјöны! Он эеб, абу сіјö јем.
 Відчыгöј ті, јöз гөрб вылын пукалыгјас, вiр јуыгјас!..
 Ныжмас тіјан гыжныд!.. Уна мыжтöм војтырлөн вірыс
 пырiс му пыщкö... шор-моз візувтö сіјö сеті, пуан ва-
 моз пуö... (Кыјöдчöмөн моз пырö салдат Јаков: чужöмыс гырд,
 вiрöс, шыһельыс кісöма, көмкот омöлік, кіыс һајт).

Јаков. Те тани? Павел, вістав, мыјла-нö менö пыр
 нöјтöны? (Бöрдö). Гортын гöтыр, вiт челаф, пöрыс мам...
 Нещыштiсны менö на діныс... мырфiсны налыг уж-
 алысö-вердысö... Олöмöс пуг-паз вöчiсны, ачымöс
 жугöдiсны, вiрöс щыкöдiсны.

Павел (мелiа). дугды, ен бöрд. Бöрдöмнад он от-
 сав. Вістав, kodі тенö нöјтiс?

Јаков. Ротнöј. Места вылö сувтны вевјавтöмыс
 мыј вынјасыс лöсыштiс пельбокö. Гiнмыс сöмын бi
 југһiтліс. Етатчö, вeскыс пельö швачкiс... Вірыс мыјда
 петiс... доктор дiнö-һын ветлі.

Павел. Морт јаж гојыҗас! Пөртасны-нын мортто акаңо, һинөмө сiјөс воштасны, вiасны сы пыщкыҗ став бурсө, да јешщө-на сiјө налы еща, јешщө мыјкө колө... дугды, Јаков, ен бөрд. Мун мыҗгы, чужөмыд ставыс вiр. Сiнванад һилзас да јешщө мiгтөм лоан.

Јаков. Муна. (Оз мун.)

Павел. Јешщө мыјкө колө теныд?

Јаков. Кыҗи ескө... Бөрсi-инө... мөдыҗ.

Павел. Вiҗтав, мыј колө?

Јаков. Есiјө... тајө... мыјкө .. Гортын гөтыр, чельаф... јуөртор ескө налы. .

Павел. Јөј, мыјла-нө сы-дыра һужөдiн, первојсаңыс ен вiҗтав? Ме-өд абу Андрејевыд, ас-кодды-жө, салдат.

Јаков. Сiҗiнад ескө, ферт, сiҗi-да, абу-жө җик мi-жан-код, фереһнаса мөмөт.

Павел. Вес менө ен ошкы. Ставным велаламөј овны, сөмын јонжыка гөгөр-бок вiҗөд. Тенө со һөјт-iсны, дојдiсны, ставнымөс мiҗанөс һөјтөны, дојдалөны, кi-кок чегјалөны, семјаыҗ торјөдөны, һемортө пөртөны... Мыј-понда? Огө төдөј, огө кужөј вiҗтавны. Мөвпышт, Јаков, јонжыка ас олөм-јывыд, суҗыҗка, кыјөдөмөн вiҗөд гөгөр-бок,—мыј адҗан? Озырјас велөдчөны, мi вок-кодфемөс кутөны пемыдын Озырјас быдторјөн вынаөс: сөмыд, машинајасыд, ужалан көлујыд, велөдчөмыд,—ставыс на кiын. Мi мыј? Гөльөс, пемыдөс, полыгөс. Код-гурөлы-кө мој-вiас велөдчыштны, велөдчамөј сөмын посһиҗик школајасын. Гырыҗ школа өзөсјас пөдсаөг мiҗанлы.

Јаков. Сiјө i матыс... Но, ме сөгга муна.

Павел. Мун... Енлы, тенад со, гортад гөтырыд, чельафдыд, пөрыҗ мамыд шыҗалөмла пыкталөны.. уҗ-алыҗ абу. Му-вiҗыд ендөма... Тенө һещыштөмаөг на дiныҗ, шыбытөмаөг ылө, ылө... Вермасны татөни тенө вiны.. Коһасны, коһөрјас, баттөмөг, ужалыҗтөмөг. Кодi пондас төждыҗны да песыны на-понда. Озыр јөзыд? Оз весiҗ думыштны. Важөн мi сiјөс ставсө төд-ам, гөгөрвоам, да лаһтөмаөг, чөва олам... Нарһитчө-

ны те вылын, быд-ногыс смекайтчöны, те ен лыгт шы-
агны, терпит, ов кывтöм пемöс-моз.

Яков. Ме сегга муна... (Мунö).

Павел. Коңөрöй Яковöй, сöмын-нын-таж чужöм-рож-
аыд да тушаыд мортлөн-коф кольöма... горнитныд-нын
везиг он лыгт ас морткөд. (Шога). Тащöмыс-öмöй еща
му вылас? Зев-öd уна. да... (Кост). Тани, пронт выл-
ын, барыныд да прöстöй ужалыс мортыд јонжыка јан-
салöны мöда-мöдгыс олöмнас да ужалöмнас, јонжыка
синмад сетчö нач кык пöлöс олöм. Барыныд і тани
барин: гулајтö, гажöдчö, чöскыда сојö-јуö, мыј дум-
ыштас,—вöчö, мыј корас,—сетöны. Ужалыс мортыд пон-
тујын тани олö: щöктöм торјас вöчö, индöм туйöд мунö.
шыагны оз лыгт, везиг асö һекор оз дорјы. Тöрыт...
локтис мијан динö гестра, бöрдöмөн корö отсöг. Öткөн
һекод егö лыгтöј отсавны, ротаөн—полим. Коңөр бөр-
дöм-вылö да пессöм-вылö ез виçöдны,—öбöдитисны,
ловсö перјисны... Быд лун і рыт нулисны сижöс сетчö...
Ез вермы сижö öтнас накöд воçсагны... угі. Öтнас...
Ставным ми төдлим сижöс, кывлим горзöмсö, бöрдöмсö,
һекод егö мунöј мездыны... Һекод... (Пырö Карпö).

Карпö (һөжјö). Öтнад?

Павел. Öтнам. Мыјкö виставны көсјан?

Карпö. Көсја егкö-да, пола... Мукöд-дырји-öd гтен-
ыс щöщ кылö.

Павел. Вистав, һекод абу. Ставныс велöдчыны
мунисны... дыр-на оз локны.

Карпö. Ветли һейлö, вöлөстö Сени мыјкö һелад-
нö... Крестанајас-костын јуөр... Питир да Мöскуа... Сал-
датјас-костын емöг-жö... Колö лөгöдчыны.

Павел. Һемтор ог гөгөрво... Мöскуа, Питир, кре-
станајас, салдатјас.

Карпö. Ме муна, лөгöдчы. Быдтор вермас лоны.
Асгыд јöзтö јуөрт, кылан?.. Но, ме муні. (Мунö).

Павел. Мыј тајö, вöт али вемöс? Серевица, Питир,
Мöскуа... Мыјкö выль тор пансö. Сени, гашкö, ког-нын
мунö, сарöс вöтлисны. Збыль-кө егкö сижі? (Ыжыд кост,
ветлөдлө). Став лөгöдчöмыс-кө вöт, вез виласны уна

жӱсӱс... Абу... Огӱс сечтӱс, огӱс еновтчӱс... (Шы: „Вок-
яс, отсалӱс, мездӱс!“) Мы-нӱс тажӱс?

Яков (котӱрӱн пырӱ). Сени, сени...

Павел. Мы лои? Kodi горзӱ?

Яков. Митрежӱс нуисны лыжлыны. Јуагтӱг мунӱмыс
мыжмӱма. Комаңдырыс зев јона војдӱр видис.. кучкал-
ис.. Вӱрыс дојјасгыс тӱрӱбӱн петӱ... Митрејыс пиӱс
вылас сулалӱмӱн кеммысӱ... (Лыжӱны). Кылан? Вӱисны...
Мӱжанӱс таұи-жӱс виасны... Виасны. (Лаңтӱны).

Салдатјас (пырӱны). Вокјас, мы-нӱс мӱжанкӱд вӱч-
ӱны?

Яков (нӱжӱс). Виасны... Таұи-жӱс виасны.

Павел. Лаңтлӱс. (Салдатјас мӱда-мӱд вылас виӱдӱлӱны).
Тӱварыш Митреј унмовұис немис-кежлӱ... Аски, гашкӱ,
унаӱн огӱс лоӱс, гашкӱ, ставным кулам... Кулам... Еща
најӱс мӱжанлыс вирсӱ кӱгӱсны?.. Мед, коркӱ пӱтасны...
Ловұасны кулӱм јӱс мынтыны ставгыс, важгыс...
(Салдатјас полӱмӱн виӱдӱдӱны мӱда мӱд вылас, бӱринтчӱны).

Яков. Јӱсјас, повұид?

Павел. Kodi?

Яков. Локтисны татчӱ шогнысӱ палӱдны, бӱрдны
те воұын,—агыс повұисны. У-у-у! Нызувјас!

Павел. Ен вид најӱс, Јаков. Ез мевыс тажӱс пов-
ұыны, менам кывјасыс. Сӱвӱ-код тажӱсаслы смел кыв-
јыд, нӱтчыд-на јешӱсӱ ӱнӱс ез кывлыны сецӱмсӱ, сӱсӱ
і шај-пај-мунӱны. Тажӱсас агныс оз-нын пугмыны мӱв-
павны, колӱ вежӱралыс барӱн... Огӱс мыждӱс тажӱсасӱс,
оз повұ. Воас кад, агныс ловұасны, воұса лоӱ сӱнвоұ-
ыс. Мунӱс, тӱварышјас. Ме тӱжанӱс гӱгӱрвоа. (Салдат-
јас мунӱны).

Яков (лукӱс керпом вылӱ). Јона-же те тешкод,
Павел. Важӱн-ӱс тацӱм?.. (Чӱгарка гартӱ).

Павел (пукӱс сы дӱнӱ). Курӱтӱд менӱс. Талун ег-на
курӱтчыв.

Яков. Оз ескӱ і ков курӱтчыныс-да. Вев дурӱм
тажӱс да ұонвиұалуннымӱс воштӱм.

Павел. Сӱсӱ, Јаков, оз ков. Крепыда колӱ агнытӱс
кутны... Тешкод, шуан, ме?

Яков. Тешкод. Тед војдөр овныд сөкыд вөлі?

Павел. Важсө Һемтор казтывны. Омөліһик јөз лөвтөны да норасөны шог-вылө да гөһлун-вылө. Прөстөј норасөмыс бурыс Һемтор абу.

Яков. Ті—сецөмөг. Мі, мужікјасыд, абу. Кущөм-кө шог-кө суас мјанөс: бабаыд-ө кулас, скөтыд-ө лібө мөдтор мыжкө,—бөрдны да горзыны пондам.

Павел. Крестанајаслы мөд-ног шог палөдны Һе-кызі, јөз велөдчытөмөг. Мөс кулөмыд лібө баба кул-өмыд, алы-нө пөжар,—налы зев ыжыд шог. Бөрдөны, коңөрјас, кеммысөны... војдөр ас-код гөһ морт воғын. Төдөны озыр. јөзлыс чорыд гөлөмсө, гөһ јөзлы отсагтөмсө,—оз лыстны мунны сы ордө. Гөһыд ескө рад отсалас, да оз вермы: аслас Һемтор абу. Мунас сөгга, коңөр, озыр крестанін ордө... Сөкі сөгга мыј лоө, төдан ачыд... Мыј-понда сіјө? Коңөрјас, Һереvна-са гөһ јөз шудлунтө чajtөны озырлунын. Сөмын Һе-кор најө озырөн оз лоны, регыджык корыгө пөрасны. Сізі-өд ме шуа?

Яков. Сізі. Кодкө воө вөлөј менам кулі. Һереvна куза котрالی бөрді, горзі... Быдөн жалитөны... Бөрді-бөрді, ојзі-ојзі, пырі озыр сугед ордө гөрышт-ны вөвсө јуавны. Сетныд ескө сіјө вөвтө і сетіс, да Һаһтө-пө шөріөн богтам.

Павел (четчө). Талун дыр велөдчөны. Важөн кад локны.

Яков. Повоффаыс прамөја ыркнїтіс... Јона-жө те лөгыда быдтор-јылыс вїгтавлан, дугдывтөг көт пыр кывзы тенгыд. Вїгтав, мыјла тајө војнасө сватөјөн оз шуны?

Павел. Кущөм-нө сватөј? Корольјас, попјас да гра-бітельјас панісны да сіјөн? Мырффаысөны најө базар-јасөн, коронајасөн, унжык гөгһеч мөда мөдгаһ вїд-чысөны. Мјанөс јөјтөдлөны, вїалөны скөтөс-моз. Налы колө војнаыд, тед да меным оз.

Яков. Но, мед-но, шуам, мјан сізі. Һемечјас, австріјечјас, турокјас,—најө-нө?

Павел. Jöj, најö-öd мијан-кодöс-жө, мијан-моз-жө најöс jöjtödlöны. Јуав те асгыд, Һемечлыг, туроклыг, мукöдлыс: мыјла möda-mödös вiалад да кi-кок чегјалад? Һекöд онöj вiсталöj, шуад: „Сiңi нащальство щök-tö, король, сар, султан“.

Јаков. Со кыңи вöлöма... Аттö fivö... нуöны кыт-чökö мiвок-кодфемтö—ачыд он тöд кытчö, мыјла; щök-töны вiавны,—бара он тöд мыјла. Тешкод. Омöль олöм. (Пемдö, кылöны горңи шыјас, велöдчан iныг локтöны салдатјас. Вөр сажыг петö Закар).

Закар (мунiг-моз). Но, Павлушка, гökыд-жө лун талун вöли... Кыкös муртса ез вiны,—больнiчаö нуисны. Гестра Марја жагöдчöма. Тöдан мыј-понда? Мiтрејöс нарошнö сiнвоғаным лыјлисны, мед јонжыка повны пондам.

Павел. Кывли... Јешщö мыј?

Закар. Мыј-нö јешщö теныд колö? Мыјда страгтын вiстали, теd быттö ставыс Һемтор.

Павел. Абу Һемтор... Еновтчыны-кö öни?! Мед лыјлисны, нöјтисны, вaјö öни накöд горңитны, пiңасны, горзыны ыжыд горөн.

Закар. Лыјлöмыс, нöјтöмыс,—ставыс вöли, ставсö адзылим. Пондам-кö та бöрын чуңјас пыр вiçöдмөн овны, секi... Вiçöдлы локтыгјас вылас: кодјас-нö та-јöјас? (Локтöны сетчö салдатјас, кывзöны горңи). Тајö-öмöj јöз?—Абу. Кывтöм пемöсјас, мырјас мi. Ставсö мијан пыщкыг вiалöма, чегјалöма, Һещкöма. . вегiг мövпавны огö лыгтöj. Бабкiөн-моз ворсöны мијанөн.. Гiн-јасыс! Вiçöдлы гiнјас вылас; мыј шуöны најö? Оз-ö смертыг повны? Кодјас мi, јортјас? Вiсталöj, кодјас? Јајторјас, чачајас, скöтинајас, сöмын абу јöз. Јöз-кö-öd вöлим, јуастöг-вiстастöг ез шыблавны мијанöс кыт-чö-сурö, чачајасöс-моз. Течасны казармаад јaј туша-јастö, ов да бакшаг сенi.

Павел. Закар...

Закар. Енлы, ме помала... (Салдатјас полиг-тырјi Һöж-јöнiкөн горңитöны.) Мi—кулöм јöз, шojјас. (Салдатјаслы). Јортјас, öнöз мi олим кулöмөн, мi—кулöм јöз!.. Талун-

гаң кад шуны: „Тырмас сiҗi овны, ловзамөҗ, ловја мортјасөн лоамөҗ! Ми сещөм-жө јөз, кущөм озырјас, кужам төлкујтны олөм-јылыг агным. Мырдҗам на кi-подулыг влагсө, кылад: „Мырдҗам!“ Öнөҗ ми ас вөлаөн вермылим сөмын кувны, богтамөҗ влагi овны. Талун гiнвоҗын лыјисны Митрејөс, аски Иванөс, аскомыг, гашкө, ставнымөс нуасны, оз јуавны һекодлыг окота абу кувны. (Кост.) Најө кiын влаг... Те сөмын кывзы да вөч налыг щөктөмсө... Ен лыгт пыксыны да агтө дорјыны, ен гарав гөтыртө, чельдтө да пөрыг мамгө,— кув.“

Јаков (локтө сы дiнө). Кущөм лөгыда те вiҗталiн. Пасiбө, другө! Гiнваөҗ сiҗi i доршасө Страт-коҗ тен-ад кывјасыд.

Закар. Страт-коҗ?

Јаков. Страт-коҗ. Те нө салдатад мунигөн приагатө сетлиң ен?

Закар. Мырдөн, штыкјасөн щөктисны-да, дерт. Приагаыд ескө һемтор-да, полөмыс-тај мијанөс сојө. Унаөн-ө-нө сөлөмыг приагатө сетлим? (Кымынкө салдат муноны, мукөдыс горһитөны һөжјөһик, вөрөны места вылас). Кодлы көсјығлим отсаны?—Асланым вiрјуығјаслы. Вiавны на-понда вокјаснымөс, батјаснымөс, ас-коҗ уҗалыг јөзөс.

Јаков (муно сы дiны). Јен текөд. Гашкө—прөстөҗ горһи-да.

Павел (Закарлы). Мунам, те вывти бостгiн.

Закар. Ме ог вермы терпитны, пуө тани (iндө морөс-ас. Салдатјас муноны. Локтө прапорщик Андрејев).

Павел (оз адҗы Андрејевөс). Төда, Закар. Öтнадлөн-өмөҗ пуө? Уналөн-өд пуө, быдөнлөн. Колө сөмын һе-уна вiдчыгөмөн горһитны.

Андрејев (петө шөрө). Тајө мыҗ?

Јаков (куритө папiрос). Ен мыжав, вашброҗ, ылапi.

Андрејев. Мы-ыҗ?

Јаков. Ылалi.. Гажтөм, вашброҗ. Гортсајасөс каз-тылим, чельдҗасөс.

Андрејев (скөра). Чельд?. Те кодi?

Яков. Яков Јогоров, салдат.

Андрејев. Салдат! Төдан-он, містөм чужөм, мыј сіјө салдатыс лоө?

Яков. Кыџи ог төд. Зев лөгыда төда.

Андрејев. Кыџи? Төдан?.. Лыгтан меным таџи воча кыв шуавны?!

Яков. Мөд-ног ог куж. Ічөтысаџ таџи велөдлісны, вашброџ.

Андрејев (зев скөра) А-а?.. Бунтуџтчыны? Лыжлыны таџөс! Бостөј!

Закар. Госпоџин прапорщик...

Андрејев. А-а!.. І те тани?! Сіџ. Тенө ме төда.

Закар (лөһа). Төдан-кө, бур-һин.

Андрејев. Лаһт! Кодкөд сорһитан?

Закар (скөра). Прапорщик Андрејевкөд. Етіјө Јаковыс теныд баџ вылө тужө.

Андрејев (скөра). Мыј? (Јаковлы). Еј, містөм чужөм, мун татыг. Кыџ віт розга теныд. (Јаков оз мун. Локтөны салдатјас).

Закар. Пондыв розгаавныд... Начальһик петөма!.. Јона ен четчав!.. Вывті ен локав!

Андрејев. Мыј? Грөџитчан? Лаһт! (Матыџтчө сы дінө).

Закар. Ог! Ог лаһт! (Оз весіг вөрџы места вывгыс).

Андрејев. Бунт. Еј, бостөј таџөс! (Салдатјас оз вөрџыны). Бунт, бунт! (Закар гералө, кылө лыжөм шы, горзөм).

Павел. Тырмас!.. Тіјан-бөрыг сесга тајөјас оз мунны. (Бара лыжөны, горзөны). Кылад, со міжанлыг вокјаснымөс віалөны... Му ојдөма гырөдөн, пөттөџыс-һин јуөма мівок коџдемлыг вірсө... Ті ветлөдлад, гулајтад, гажөдчад, віалад јөзсө.. Кылад бөрдөмсө?.. Тајө—најө јорөны тіјанөс.

Андрејев. Лаһт! (Пышјө.) Відчысөј! (Лыжөм шы, горзөм, сорһи. Котөртөны салдатјас. Пөжар.)

Закар. Відчысөј!.. (Котөртөны салдатјас, горзөны „Вокјас!“ Павел да Закар кутчисөмаџ, віџдөны бі вылө. Јаков сувтө піџөс вылас, јурбітө).

Занавес.

Нольöd вöчöм.

Улыч. Ылын тыдалö вөр. Матынжык пабріка трубајас. Воэын забор, öзöса. Öзöс дорын пукалö караульщ., вугралö. Асыввоэ.

Караульщ. (һошмасö). О-ок, пез жорөм олөм! Һекущöм шöйтчөг... Понлы лөгыджык...

Урадь-ник. Јогор, Гергеј Мikuлајөвичыд лунтыр щөктис кыјөдчыны, öградатö иганөн виэны.

Караульщ. Гергеј Мikuлајөвичнад і ставнад. Мыј меным сiјö? Ачым төда мыј колö керны. Öнi мырдөнтö он щөкты, төдам мыјөн пакајтö.

Урадь-ник. Аслад гаж, меным мы.. Кывтö жеһ-һөдышт да пыдынжык виэ, вывті куэ.

Караульщ. Повэин? Тi сесга лантөмнас олөј, мi куэа-һин олим. Аһныд панид, аһныд і помалөј. Коланторјас öнi лоим? Аскөдныд нуөдад? Һинөм вылө ог мун. Кувны гажөј һөтi оз пет. Пиөј окопын мучитчө, коһөр. А ме?.. Ог... нарошнө öграда öзöсөс воста!

Урадь-ник. Видчыг, пөрыг, гуран.

Караульщ. Мед. (Горөдөвөј мунө.) Ворсöны гулу пи-жан... Ворсөј, ворсөј... оз локны, сулалöны.

Матрена (петö öградаыг). Öградатö виэан?

Караульщ. Виэа. Он і мынлы тајö ужыг. Сөкыд..

Матрена (торкө). Быдөнлы сөкыд лоi овны. Водны ескö да кувны ставнымлы.

Караульщ. да, матушкаөј, да, нем-чөж пессам руш-ку-вөснаным, пөттöэ сојөм-һи, јуөм-һи, шöйтчөг ог адзылөј. Һаһным абу: ставсö гугавлісны. Бастујтöны, ызгöны, мајшагöны, лөһа овны һекодлы оз сетны. Kodöс таыг мыжаласны?—Мiјанөс. Көсјöны щөктыны мiјанөс мөда-мөдөс вiавны, ассыным вокјаснымөс, чел-адөс. Каһалисны најö ассыныс помсö... ештыны, тыд-алө, пондiс долыд, гажа олөмыс налөн. Регыд најөс суд вылө чукөртасны.

Матрена. Сiвө, кущөм оландыр воiс.

Караульщ. (четчө). Енлы, ветла.

Матрена. Мунам. Мем мунны-жö колö. (Мунöны; лок-тöны Маша да Ладимер).

Лаҕимер. Регыдік, ҕік суц... сөмын кык кыв: відчыгөмөн колө, термагтөг, һөжжөнїкөн.

Маша. дугды, ен торк. Мунам да велөдыштам јөзсө. Нөкор відчыгныс. Оджөнжык колө вөчны... Кылан? (Горзөм, шуғлалөм: „**Сарөс вөтламөј! дугдамөј војужтны!**“ Уна кок шы. Љокыг горөдөм: „**Тажө—слөм вежандыр!**“)

Лаҕимер. Кывзы, те менө ен гөгөрво.

Маша. Гөгөрвої, гөгөрвої... Нөмтор вег сорһитны, пөра коллавны. Вөчны колө ужсө. Артышт, мыҗа вын-ебөс мїжан мунө озыр јөзлы.

Лаҕимер. Сїјө сїзі... Сөщөм ыжыд наҕеја тенад? Төрытја луныд-нө?

Маша. да!.. 23-д лун певрал төлыгын первој лун! Кағтывны пондасны.

Лаҕимер. Маша, ловғас-кө ескө тенад вокыд, оз і төд тенө, сөщөма вежөін те.

Маша. дугды, Лаҕимер. Адғөмыд-таж кад сы-јылыг сорһитны. Медбур кағтылөм вокөс да ставнысө уж-алыг јөз-вөсна ловнысө пуктыгјасөс— мунны најө туж-өд. Мунам, кад!

Лаҕимер. Мунам! (Мунөны. Пырөны караульщїк да мам).

Мам. Машаыд мунїс? Адғылін?

Караульщ. Кызі ег адғыв, адғылі... Есчө мунїс (їндө).

Мам. Јенмөј, Крїстосөј, віҗ мїжанөс!

Караульщ. Мун сег, віасны.

Мам. О, господөј... (мунө).

Караульщ. Ағныс панїсны, өні полөны. Оз сетчыны... һїнөм вылө оз сетчыны (Пырө ураҕһык). Те мыј?

Ураҕһык. Калычав өғөстө!

Караульщ. Гормін, дона пі, тырмас... (гералө).

Ураҕһык. Мыј-нө тајө лої? Віасны, Јогор? Віасны? А?

Караульщ. Мед віасны. Куцөм, зонмө... Важөн колөма тіжан-коғсө віны, ещажык һажт. (Мунө).

Ураҕһык. Кызі гералө... Тајө накөд.. Ставныс көсјїсны мїжан-дор... Мїжанөс пөрјалїсны, гөсһөчалїсны,

жукталисны сурөн да винаён... Вiasны... Мылла-нө ескө? Овны-на меным окота. Пронт вылө мунөмыг мездыг јона гөҗҗечасөмөн, өни тани лоө виөмыг повны. Вiasны. А?.. Вiasны... (Кыскө револьвер). Вiasны? Чөрт, вiasны... (Лыјө. Горзөны, бөрдөны. Пышјө).

Матрена. Ој, ој, ој! (Лыјбөм, горзөм: „Ура!“) Вiasны... Ој, вiasны! (Пырө Лаҗимер).

Лаҗимер. Енө полөј, мунөј гортад.

Матрена. Витөз вөјдөр, җерт, буржык мунны. (Горзөм: „Ура!“ Ошиҗ жугалөм шы. Лыјөм. Лөҗ).

Мам (петө). Лаҗимер, вистав, мыј-нө тани кергө?

Лаҗимер. Зев ыжыд тор, Серапима Микајловна, зев ыжыд тор: ужалыг гөҗ јөз сувтисны агнысө дор-јыны!

Мам. Господөј, отсав!

Лаҗимер. Те ескан, кеммыган?. Сөлөмгаҗ бурҗиан мијанлы, раҗејтан мијанөс—мучитчыҗасөс? Наҗејтчы, вермам ми најөс!

Мам. Војна паныҗас, вир жуыҗас, шуд мырҗҗыҗас ужалыг јөзлыг сувтисны суд вылө. Реҗыд помагас налөн олөмыс. дөзмөм, скөрмөм јөз ламөд-асны најөс! (Горзөм: „Јортјас!“ Сылөны „Гмелҗыка, вок-јасөј, вөтлөј“.) Тонө, локтөны, гылөны. Плагаөс... Ез-тај ов менам пиөј тајө лунјасөҗыс,—кули... Сөлөмгыс ескө гажөдчис... Матыгтчөны. Менам нылөј сени. (Лаҗимер мунө).

Матрена. Выныс, выныс!

Мам. Енлы, кывзы.

Матрена. Кывза. Татчө-кө локтөны-а? Татчө, со.

Мам. Мед локтасны. Ми сөгга накөд щөщ мунам. Ок, кущөм лөбыд! Матрена, ужалыг јөз сувтис агсө мездыны палачјасыс.

Матрена. Виҗөдтө, Машаыд накөд. Аттө, збој-жө ныв!

Мам. Ләҗт. Ңимкоҗағ!.. Кылан? (Сылыҗас матыгт-чөны, сувтөны. Кодкө шуө: „Ңөҗжөҗонҗык!“)

Маша (сүвтө керпом вылө). Јортјас, ыжыд бур тор вөчимөј ми. Немөвөја ужалыҗас, коҗөрјас, өтувтчөмөн

сувтімөј агнымөс доржны, коргны бур олөм да шуд!
 Виқөдлөј есијө пабрикајас да заводјас вылас. Мыјда
 вын-ебөс да ҳоңвиқалун мијан воші сетчө озырјас-
 понда. Уна ми терпитим, уна сир-курыд сінваөн бөрд-
 им. ловнымөс пуктим на-вөсна. На-понда уна бир киг-
 гис мијан-кодґемыслөн. „Тырмас!“ дырөннад казалим-
 өј агным сецөм олөмсө, сувтімөј агнымөс доржны.
 Тырмас, тырмас бөрдны да озыр јөз-понда тилгыны.
 Оз ков мијанлы сар да војна. Мед қирдалас му пагта-
 өд југыд гажа шонди! (Воча ки кучкалөны). Виқөдлөј, тонө,
 ветлөдлөны најөјас, көјинјас-моз, видчыгөны мијанлыг
 бир... Мед, ми огө полөј наыг! Збоја мунам воқсагны!
 (Лыјөны). Јортјас! (Лыјөны, горзөны, Маша угө.)

Мам (ускөдчө сы вылө). Виісны, виісны Машаөс...
 Маша, дона нылөј менам, гөлөмшөрөј! (Кутлө).

Маша (һөжјө). Һемтор, мамө... ен мыжав менө...
 (угө).

Мам (гораа). Виісны... виісны... (Маша јурсө лептылө,
 көсјө четчыны, бөр угө). Вирјуыгјас!..

Маша. Мамө, ен бөрд... Ме долыда кула: вөчим—
 зев ыжыд бур.

Мам. Господөј, јор бирјуыгјасөс, палачјасөс! (Пыр-
 өны урадник да пристав). Вещјө сег, морт виыгјас, па-
 лачјас! Мужикөс ғурмаын сиегид, пиөс жагөдид. Еща
 сижө, ен пөтөј... мырґид нылөс.

Пристав. Лаңт! Еј, вөтлөј јөзсө! Мунө ставныд!

Мам. Ог мун... Јора став палачјассө, морт виыг-
 јассө, став јөзсө, коді надор олө уна гөм вылө! Енлө,
 регыд тижанлы кад мынтыгны став омөльгыс!

Пристав. Пөрыг выжив, мун татыс!

Мам. Ог мун. На нөјт, ви менө... Еща-на бирсө
 јуин? Ен вунөд: ем правда да суд. Пов сыыс!

Пристав. Нуө тајөс! (Лыјөм, горзөм: „Ура!“ Гылөны.
 Пристав да урадник пышјөны. Локтөны уна јөз.)

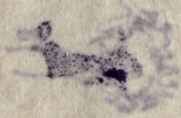
Мам. Виісны. Уғ менам, муса нылөј!

Маша (јурсө лептыштлө). Јортјас... енө полөј...
 воқө... (Угө).

Мам. Куліс... (Ставныс пөртчөны шапкажассө.) Каз-
тыштөј тајөс бурөн! (Сылөны: „**Бур вокјасөј, ког вылын**
уөинныд ті..“ Мам кіјассө морөс вылө пунктөмөн вичөдө ныл-
ыс вылө. Лафимер кајө скамја вылө, мыкө висталө, некөд сылыг
оз кывзы. Сылөны. Лыјөны. Горзөны).

Занавес.

Handwritten purple ink scribbles, possibly a signature or initials.

1111

Выпуск № 312. Тираж 1000. Усть-Сысольск. Тип. Коми Издательства.

++ + - + + + - a
+ + - - + - + 3

Handwritten signature or name in Cyrillic script.

Handwritten mark or signature on the right side.

Handwritten signature or name at the bottom center.

Возро.